

Veiligheid op scholen in Amsterdam-Zuid

Samenvatting

Amsterdam, april 1999

Amsterdams Samenwerkingsverband Veiligheid op School (ASVOS):

Essy van Dijk

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
2	Resultaten/conclusies	3
2.1	Slachtofferschap	3
2.2	Daderschap	3
2.3	Registratie	4
2.4	Toezicht houden en ingrijpen	4
2.5	Opvang slachtoffers	5
2.6	Veiligheid schoolgebouw en -omgeving	5
2.7	Schoolbinding	6

1 Inleiding

Deze publikatie is een samenvatting van het rapport 'Veiligheid op scholen in Amsterdam-Zuid'. In dit rapport wordt een beeld te geven van de veiligheid op dertien scholen voor het voortgezet onderwijs in Amsterdam-Zuid. Hiertoe zijn twee onderzoeken gehouden: één onder het personeel en één onder de leerlingen van de deelnemende scholen. Van de leerlingen zijn 2.046 (23%) jongeren geënquêteerd, van het personeel 492 medewerkers (54%). In deze samenvatting worden de belangrijkste resultaten van de beide onderzoeken gepresenteerd. Het hoofdrapport en deze samenvatting bevatten de resultaten van de dertien scholen gezamenlijk. Daarnaast is aan elke school een tabellenboek overhandigd, met daarin de specifieke resultaten per school.

Het onderzoek is geen doel op zichzelf. Het is de afronding van de inventarisatie-fase en de start van het verzamelen van mogelijke oplossingen. Het onderzoek sluit daarmee de fase 'start en diagnose' van het project 'Veiligheid op school' af. Het vervolg op de presentatie van dit rapport en de tabellenboeken is een fase waarin de resultaten worden teruggebracht naar de school, naar de leerlingen en de medewerkers. De reacties leveren veel bruikbare informatie op. Juist de combinatie van informatie van 'de werkvloer' en de deskundigen-blik leidt tot goede adviezen en bruikbare maatregelen.

2 Resultaten/conclusies

In deze samenvatting worden de belangrijkste conclusies uit het onderzoek 'Veiligheid op scholen in Amsterdam-Zuid' op een rij gezet. Soms worden deze gecombineerd met een daaruit voortvloeiende aanbeveling. Deze conclusies en aanbevelingen kunnen de scholen behulpzaam zijn bij het stellen van prioriteiten bij de aanpak van de veiligheid op school en bij het invullen van het schoolveiligheidsplan.

De volgende onderwerpen worden achtereenvolgens besproken:

- slachtofferschap;
- ouderschap;
- registratie;
- opvang;
- toezicht houden en ingrijpen;
- veiligheid schoolgebouw en-omgeving;
- schoolbinding.

2.1 Slachtofferschap

- De veiligheid op school is zorgelijk en verdient een gericht beleid. Het aantal door leerlingen en medewerkers gemelde incidenten is hoog, respectievelijk 15.465 en 1.783. Vooral leerlingen zijn vaak het slachtoffer van incidenten.
- De items die de meeste slachtoffers maken en daarmee een verhoogde aandacht verdienen, zijn:
  - schelden/pesten/treiteren;
  - vernieling en diefstal van geld/spullen;
  - lastig vallen (fysiek);
  - diefstal van schoolspullen.
- Items die minder slachtoffers maken, maar door de ernst en effect op de slachtoffers aandacht verdienen zijn:
  - seksuele opmerkingen en gedragingen;
  - wapenbezit en -gebruik onder leerlingen.
- Items waaraan de leerlingen en medewerkers zelf prioriteit toekennen:
  - schelden/pesten/treiteren;
  - diefstal van geld/spullen;
  - discriminerende opmerkingen (vooral door leerlingen genoemd);
  - dat leerlingen wapens mee naar school nemen (idem);
  - vechtpartijen tussen leerlingen (idem).
- Een op de vijf leerlingen, en in mindere mate ook medewerkers, gaf aan het afgelopen jaar op of rond school lastig te zijn gevallen door personen waarvan zij weten dat ze niet (meer) op de school zitten. De veiligheid op en rond school door 'buitenstaanders' verdient dus meer aandacht.
- Leerlingen worden vaker slachtoffer van incidenten naarmate zij jonger zijn. Dit betekent dat betere begeleiding en nazorg voor deze groep belangrijk is, alsmede beter toezicht op deze groep.

2.2 Ouderschap

- Het aantal leerlingen dat zich schuldig maakt aan overtredingen en normoverschrijdend gedrag is hoog. Gemiddeld begaan zij 14 overtredingen per jaar. Het gaat daarbij niet alleen om meer kwajongensachtige incidenten, zoals schelden en graffiti. Vier op de tien leerlingen maakte zich in het afgelopen jaar schuldig aan zwaardere incidenten, waarbij de

lichamelijke integriteit wordt aangetast. Hiertoe worden bijvoorbeeld seksuele gedragingen, lastig vallen (duwen, trekken, etc.), slaan/schoppen, vechten en een wapen meenemen/gebruiken gerekend.

- Op de scholen is een groep stelselmatige daders van zware overtredingen actief, waar één op de tien leerlingen toe behoort. In deze groep zijn jongens uit de lagere leeftijdscategorieën oververtegenwoordigd, evenals Turken en Marokkanen.
- De incidenten die het meest worden gepleegd en daarmee een verhoogde aandacht verdienen, zijn:
  - schelden/pesten/treiteren van leerlingen en schoolpersoneel;
  - het inkrassen van deuren en meubels;
  - het slaan/schoppen en/of (fysiek) lastig vallen van medeleerlingen.
- Overtredingen die minder vaak gepleegd worden, maar door hun ernst en effect op de slachtoffers aandacht verdienen zijn:
  - seksuele opmerkingen en gedragingen;
  - wapenbezit en -gebruik onder leerlingen.
- Leerlingen die meer en zwaardere overtredingen begaan, worden ook vaker en van zwaardere overtredingen slachtoffer. Hier zou bij de opvang van slachtoffers en het ingrijpen bij daders meer aandacht aan kunnen worden besteed.

2.3 Registratie

- Meer dan de helft van de scholen (9) heeft een meldpunt.
- Slechts enkele scholen (5) geven aan een vorm van incidentenregistratie te hanteren. Gezien het grote aantal gemelde incidenten op de scholen is registratie echter geen overbodige luxe. Dit kan op termijn meer inzicht geven in het type incidenten dat op een school of vestiging plaats vindt. Met deze informatie is een gericht beleid op bepaalde kwetsbare groepen en/of onveilige plaatsen mogelijk.
- De school kent maar één op de zes daders. De meeste incidenten onttrekken zich dus aan het oog van het schoolpersoneel. De leerlingen kennen veel meer incidenten, namelijk de helft. Leerlingen zouden daarom nadrukkelijk bij de aanpak van de veiligheid moeten worden betrokken.

2.4 Toezicht houden en ingrijpen

- Elke aan dit onderzoek deelnemende school hanteert naar eigen zeggen duidelijke schoolregels en omgangsvormen. Deze schoolregels zijn echter maar bij de helft van de leerlingen bekend. Bovendien is maar een kleine groep leerlingen (14%) van mening dat zij worden gehandhaafd. De schoolregels zouden dus nadrukkelijker onder de aandacht van leerlingen kunnen worden gebracht en beter worden gehandhaafd.
- Van het personeel is een veel groter deel (73%) op de hoogte van de schoolregels op het gebied van agressie/geweld en vindt 77% dat ze worden gehandhaafd. Voor de schoolregels op het gebied van seksuele intimidatie zijn de resultaten vergelijkbaar.
- Veel medewerkers (72%) vinden de toezicht *rond* de school onvoldoende. 41% van de medewerkers vindt het toezicht *in* de school onvoldoende. Hier zou meer aandacht aan kunnen worden besteed.
- Een op de vier medewerkers vindt dat er bij incidenten te weinig wordt ingegrepen. Aandacht zou daarom moeten worden besteed aan wanneer en hoe er bij incidenten zou moeten worden ingegrepen.
- De school onderneemt, als zij een incident ontdekt, in de meeste gevallen (75%) actie. In één op de zes gevallen worden ouders ingeschakeld. De reactie wordt slechts door één op de tien daders onrechtvaardig

gevonden. De meeste personeelsleden (84%) vinden dat incidenten goed worden opgelost. Toch zou meer aandacht kunnen worden besteed aan de wijze waarop incidenten worden afgehandeld en de mogelijke rol van de ouders daarbij.

- Geen van de aan dit onderzoek deelnemende scholen controleert hun leerlingen op wapenbezit. Toch geeft één op de tien leerlingen aan een wapen mee naar school te nemen en vinden zij dat dit thema prioriteit bij de aanpak van de veiligheid moet krijgen. Dit laat zich slecht met elkaar rijmen. De deelnemende scholen zouden meer aandacht aan dit onderwerp kunnen besteden.
- De mate waarin toezicht wordt gehouden en het gevoel van veiligheid hangen met elkaar samen: Medewerkers die vinden dat er onvoldoende toezicht op de scholen is, voelen zich vaker onveilig op verschillende plaatsen in het schoolgebouw dan andere medewerkers.

2.5 Opvang slachtoffers

- Leerlingen en schoolpersoneel zijn meestal slecht op de hoogte van slachtofferschap onder leerlingen (namelijk in respectievelijk 31% en 21% van de gevallen). In veel gevallen komt dit omdat het slachtoffer de ervaring niet belangrijk genoeg vond om tegen iemand te vertellen.
- De school onderneemt bij geconstateerd slachtofferschap minder vaak actie dan bij 'daderschap'. In minder dan de helft van de bekende gevallen (42%) reageert de school. Meestal door een gesprek met het slachtoffer en/of de dader te voeren. In één op de zes gevallen worden de ouders bij de opvang betrokken. De meeste 'slachtoffers' zijn echter wel tevreden over de opvang op school.
- Positief is dat vrijwel alle scholen een vertrouwenspersoon hebben aangesteld. Ook is deze persoon bij de meeste leerlingen (79%) en vrijwel alle leden van het personeel (98%) bekend. Leerlingen die bij de vertrouwensvrouw zijn geweest, oordelen hier echter minder vaak positief over dan het personeel. Nagegaan zou moeten worden wat hiervan de oorzaak is.
- 6 van de 14 scholen hebben concrete opvangfaciliteiten.

2.6 Veiligheid schoolgebouw en -omgeving

- Plaatsen *buiten* school waar (redelijk) veel leerlingen en medewerkers zich onveilig voelen en/of slachtoffer werden, en die daarmee een verhoogde aandacht verdienen, zijn :
  - routes van en naar school;
  - de directe omgeving van de school;
  - het schoolterrein.
- Plaatsen *binnen* school waar (redelijk) veel leerlingen en medewerkers zich onveilig voelen en/of slachtoffer werden, en die daarmee een verhoogde aandacht verdienen, zijn :
  - bij de ingang, gangen en trappen van de school;
  - leslokalen.
- Bijna de helft van de leerkrachten ervaart de slechte inrichting van de school als een probleem. Aan de volgende items op dit terrein moet de school volgens de medewerkers dan ook meer prioriteit geven:
  - vernielingen in of aan het schoolgebouw ;
  - het krassen in deuren en meubels;
  - het bekladden van het gebouw.
- Eén op de zes medewerkers voelt zich onveilig op schoolfeesten. Dit onderwerp verdient meer aandacht.
- Het gevoel van onveiligheid neemt toe naarmate de leerlingen en mede-

werkers vaker slachtoffer worden van incidenten. Bij de opvang van slachtoffers zou hier meer aandacht aan moeten worden besteed.

- De veiligheid *rond* de school wordt door een aanzienlijk deel van de leerlingen (20%) en een deel van de medewerkers (12%) als onveilig ervaren. Ook blijken daar regelmatig incidenten plaats te vinden, met name onder de leerlingen (25% maakt hier melding van).
Ongeveer de helft van de deelnemende scholen heeft aangegeven op dit gebied reeds maatregelen te hebben getroffen. In dit onderzoek is alleen de schoolomgeving op vier scholen geëvalueerd. Hieruit blijkt dat de meeste leerkrachten deze maatregelen positief beoordeeld. Bij de leerlingen is dit aantal echter veel lager (50%). De omgeving van de school verdient daarom meer aandacht.
- Zoals al eerder is vermeld, worden bepaalde plaatsen *binnen* de school als onveilig ervaren. Tevens blijkt uit het onderzoek dat slechts twee scholen tot op heden maatregelen op het gebied van fysieke aanpassing van kwetsbare en/of onoverzichtelijke plekken hebben genomen. Wellicht zijn dergelijke maatregelen op meer scholen nodig.
- Het personeel van de aan dit onderzoek deelnemende scholen heeft naar eigen zeggen regelmatig te maken met de diefstal van schooleigendommen. Aan de andere kant blijkt uit het onderzoek dat vrijwel alle scholen maatregelen hebben genomen om kostbare en gevaarlijke schooleigendommen op te bergen. Blijkbaar zijn deze maatregelen het afgelopen jaar weinig effectief geweest. Dit onderwerp verdient daarom meer aandacht.
- Ook hebben vrijwel alle scholen kluisjes. Bijna alle leerlingen zijn hiervan op de hoogte en tweederde heeft hier een positief oordeel over. Toch geven veel leerlingen in dit onderzoek aan dat er geld of spullen van hen gestolen worden. In de taakgroepen zou de oorzaak hiervoor kunnen worden besproken.

2.7 Schoolbinding

- De werkdruk wordt door veel (75%) personeelsleden als een probleem ervaren evenals de continue onderwijsveranderingen (46%) en de inrichting van de school (40%). Een kwart van het schoolpersoneel heeft moeite met bepaalde leerlingen of klassen.
Desondanks gaat de meerderheid van het schoolpersoneel met plezier naar school (68%).
- Slechts een kwart van het schoolpersoneel is positief over de begeleiding van nieuwe leerkrachten. Hier zou veel meer aandacht aan moeten worden besteed.
- De meeste leerlingen hebben genoeg goede vriend(inn)en op school (81%). Ook zijn leerlingen redelijk positief over de leraren en leraressen op school ($\pm$ 40%). De schoolbinding met klasgenoten en, zij het in iets mindere mate, leerkrachten lijkt dan ook goed.
- Minder positief zijn leerlingen over het onderwijs en de schoolorganisatie. Een klein gedeelte van de leerlingen vindt leren leuk (15%) en de school houdt volgens hen te weinig rekening met hun wensen (18%). Slechts één op de tien leerlingen vindt dat goed gedrag wordt beloond.
- Aangenomen wordt dat de mate waarin leerlingen schoolbinding ervaren van invloed is op de mate waarin normoverschrijdend gedrag plaats vindt. Dit wordt in dit onderzoek bevestigd. (Stelselmatige) daders en slachtoffers ervaren minder binding met de school dan de overige leerlingen.
- Meer dan de helft van het schoolpersoneel gaf in dit onderzoek aan meer aandacht voor seksuele intimidatie en agressie in het onderwijs te willen. Veel scholen houden volgens eigen zeggen hier al gesprekken over met leerlingen. Het aantal scholen dat dergelijke gesprekken met haar werk-

nemers ligt lager. Ook de kwaliteit van de gesprekken kan worden verbeterd, gezien het feit dat slechts de helft van de betrokkenen de gesprekken positief beoordeeld.

- Vrijwel alle scholen houden individuele gesprekken met leerlingen en medewerkers, namelijk respectievelijk mentorgesprekken en functioneringsgesprekken. Deze worden door de betrokkenen over het algemeen positief beoordeeld. Wellicht zou in deze gesprekken ook de veiligheid op school besproken kunnen worden. Hieraan gekoppeld kunnen de in deze gesprekken gemelde incidenten worden geregistreerd.
- Op de scholen vormt 'pesten' één van de hoofdproblemen. Op de meerderheid van de deelnemende scholen wordt dan ook een anti-pestproject uitgevoerd. Hierover is echter slechts een op de vijf deelnemende leerlingen positief gestemd. Belangrijk is daarom dat wordt nagegaan wat de oorzaak hiervoor is en hoe deze projecten verbeterd kunnen worden.
- Het ouderschap onder leerlingen is hoog. Zeven van de veertien scholen geeft aan ouders reeds eenduidig aan te pakken. Dit is bij het merendeel van het schoolpersoneel en de leerlingen van de betreffende scholen ook bekend. Leerlingen zijn echter minder vaak positief over het effect hiervan dan medewerkers (33% versus 59%). Verbetering van de aanpak van ouders lijkt daarom wenselijk.

Veiligheid op scholen in Amsterdam-Zuid

rapport voor intern gebruik

Amsterdam,

Amsterdams Samenwerkingsverband Veiligheid op School (ASVOS):

Essy van Dijk (Van Dijk, Van Soomeren en Partners)

ASVOS-loket:

Van Diemenstraat 170
1013 CP Amsterdam
Tel 020 624 06 61
Fax 020 625 08 63
Email asvos@sao.nl

ASVOS-partners:

Centrum voor Nascholing
Wibautstraat 2-4
postbus 2009
1000 CA Amsterdam
Tel 020 599 57 50
Fax 020 599 57 77

STEINMETZ Advies & Opleiding
Van Diemenstraat 170
1013 CP Amsterdam
Tel 020 624 06 61
Fax 020 625 08 63

Van Dijk, Van Soomeren en Partners
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam
Tel 020 625 75 37
Fax 020 627 47 59

Veiligheid op scholen in Amsterdam-Zuid

Samenvatting

Amsterdam, april 1999

Amsterdams Samenwerkingsverband Veiligheid op School (ASVOS):

Essy van Dijk